

30 MART 2014 YEREL SEÇİMLERİ ANALİZİ*

ANAR ANKARA SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

İbrahim USLU - Genel Müdür

Doktorant M. Kürşad BİRİNCİ - Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Danışmanı

Meryem AY - Tasarım ve Raporlama Birimi Uzmanı

GİRİŞ

Gergin bir siyasi dönemi takiben yapılan ve genel seçim havasında geçen 30 Mart 2014 seçimleri yeni bir sürecin başlangıcı niteliği taşımaktadır. Yerel seçim tarihinde göz ardı edilemeyecek bir yeri olan AK Parti'nin yüzde 45,5'lik oy oranı yaşanan süreçte halkın milli iradeye sahip çıkmasının bir göstergesi olarak yorumlanırken, 2014 seçimleri seçim süresince birbirleriyle ve farklı toplumsal kitleler ile işbirliği kurma stratejisi izleyen muhalefet partileri açısından ise ileriye yönelik yeni yapılanmalar için yol gösterici bir ölçüt olarak kendisini göstermektedir.

Seçim sonrası başlayan yeni sürecin bir özelliği de yeni büyükşehir yasasıyla belediyelerin etki alanının genişlemesinin yanı sıra hizmet sunulacak

* 30 Mart 2014 seçimlerinin özellikle yeni büyükşehir yasası nedeni ile daha önceki yerel seçimlere benzemeyen bir nitelik arz etmesi umuluyordu. Ancak önce Gezi olayları daha sonra 17 ve 25 Aralık'ta gerçekleşen hadiseler bu seçimleri mecrasından kopardı. Türkiye'nin sahip olduğu tüm sosyolojik, siyasi ve hatta mezhepsel karşılaşmalar bir anda bir yerel seçimin konusu haline geldi. Bu vakıyı tespit ile birlikte bu yazı bu karşılaşmaların analizinden çok 30 Mart seçiminin sonuçlarına odaklanır.

olan nüfusun da artmış olmasıdır. Nüfus açısından bakıldığında seçimden birinci parti olarak AK Parti'nin üzerine metropol olarak İstanbul ve Ankara'nın da dâhil olduğu 30 büyükşehirden 18'inin alması nedeniyle ülke nüfusunun büyük bir kısmına yerel yönetim hizmeti sunma sorumluluğu düşmektedir.

2014 Seçimleri sonrası yeni süreç ile ilgili en göze çarpan durumlardan biri de daha önceki seçimlerde kendini göstermeye başlamış olan bölgesel homojenliğin bozulması nedeniyle klişeleşmiş söylemlerin itibarlarını kaybetmesinden kaynaklı bir söylem yenileme ihtiyacının bir kez daha tasdik edilmiş olmasıdır. Bu seçimle özellikle seçmen desteğinin Doğu/Güneydoğu ve kıyı şeridi gibi bölgelerde tek bir parti etrafında toplanması efsanesi geçerliliğini kaybetmiştir. İlçeleri bazında bakıldığında görünen heterojen parti dağılımlarının yanı sıra il genel meclisi oyları dağılımlarında görülen çeşitlilik, yerel yönetimlerde pek çok farklı sesin kendilerine söz hakkı bulabilecek olduğunun da habercisidir.

30 Mart 2014 Pazar günü yaklaşık 47 milyon seçmen ileride Türk demokrasi tarihinin en gerilimli seçim dönemlerinden biri olarak nitelendirilecek bir kampanya sonrasında sandık başına gitti. Bir yerel seçim yarışması olması beklenen kampanya süreci bu hüviyetini kaybetti ve bir tür genel seçim olarak karşımıza çıktı. Önce Gezi sonrasında 17 Aralık olaylarında yaşananlar ve oluşan kamplar seçimin tüm yerel özelliklerini sildi. Özellikle parti genel başkanlarının performansı bu iki olay üzerinden okunabilecek karşılaşmalara atıf yapar nitelikteydi. Daha lokal düzeyde iktidar partisi adaylarının yerel hizmet ve proje odaklı kampanya vurguları rakipleri tarafından genellikle bu iki büyük olayda yaşanan karşılaşmalara çekildi. Ancak bütün bunlara rağmen ve belki de bütün bunlar yüzünden, Batı demokrasileri için rekor sayılabilecek oranda katılım neredeyse yüzde 90'ı buldu.

Resmi olmayan sonuçlara göre Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) kuruluşundan bu yana girdiği sekizinci seçimden de birinci parti olarak çıkmayı başardı. AK Parti seçmenin yüzde 45,5'inin desteğini almayı başarırken, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) yüzde 27,8'lik, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) yüzde 15,2'lik ve Barış ve Demokrasi Partisi/Halkların Demokratik Partisi (BDP/HDP) de yüzde 6,1'lik¹ başarılarla imza atabildiler (NTV, 2014). Buna göre AK Parti 18'i büyükşehir olmak üzere 48, CHP 6'sı büyükşehir olmak üzere 14, MHP 3'ü büyükşehir olmak üzere 8 ve BDP 3'ü büyükşehir olmak üzere 10 il belediye başkanlığı kazandı.²

¹ Mardin Büyükşehir Belediye Başkanlığı için yasal bazı sorunlar nedeni ile seçime bağımsız katılmak zorunda kalan Ahmet Türk'ün kazandığı desteğin de BDP/HDP hanesine yazılması gerektiği ve dolayısıyla BDP/HDP Türkiye ortalamasının aslında biraz daha yüksek olduğu belirtilmelidir.

² Ağrı ve Yalova il merkezlerinde belediye başkanlık seçimleri 1 Haziran 2014 günü tekrarlanacaktır. Mardin Büyükşehir Belediye Başkanlığı Bağımsız Aday Ahmet Türk tarafından kazanılmıştır. Ancak bu kenti BDP hanesine yazmanın yanlış bir tutum olmayacağı herkesin malumdur.

İlçe belediye başkanlıklarının 609'u AK Parti, 174'ü CHP, 113'ü MHP ve 75'i BDP tarafından kazanıldı (T24, 2014). Bazı ilçeler ise küçük partiler tarafından kazanıldı. Saadet Partisi (SP) 8 ilçe belediye başkanlık yarışında başarılı olurken, Türkiye Komünist Partisi (TKP) adayı Tunceli'nin Ovacık ilçesinde, Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP) adayı Tunceli'nin Mazgirt ilçesinde seçim kazanarak dikkat çekici sonuçlara imza attı.

Ankara'da son ana kadar yaşanan soluk kesici seçim yarışı, büyükşehir olan Hatay'ın CHP, Antalya'nın ise tekrar AK Parti adayı Menderes Türel tarafından kazanılması, CHP'nin Ordu ve Artvin'i AK Parti'ye kaybetmesi, MHP'nin dikkat çekici bir aday ile Mersin'i ve 2009'da olduğu gibi Adana'yı kazanması gibi gelişmeleri dışarıda bırakırsak, Mart 2014 seçimleri, Haziran 2011'de oluşan siyasi dengelerin devam ettiğini, AK Parti'nin sadece sosyolojik olarak değil, ekonomik olarak da seçmeni ile kurduğu bağı koruduğunu teyit eden bir seçim olarak Türk siyasi tarihindeki yerini aldı.

Tablo 1: Büyükşehirler ve İl Merkezlerinin Partilere Göre Dağılımı

Bu Sonuçlar Nasıl Hesaplanır?

30 Mart 2014 yerel seçimlerinden önce araştırma şirketlerinin birçoğu için temel tartışma konularından biri de seçim öncesi yapılan kamuoyu çalışmalarında verilecek oy tahminlerinin nasıl hesaplanacağı idi. Ayrıca seçim gecesi görüldü ki bu sadece araştırma şirketlerinin değil, seçim sonuçlarını kamuoyuna ulaştıran ajansların da temel sorunlarından biri. TV kanallarının sandık sonuçlarını aldıkları ajansların menşesine göre verdikleri sonuçlar da birbirinden ciddi farklılıklar göstermekteydi.

Peki, seçim tahminlerini ve sonuçların hangi tür oylar üzerinden hesaplanacağını sorun haline getiren nedir? Bu sorunun cevabı kısaca; 2012 Kasım ayında 5216 sayılı Büyükşehir Kanunu'nda yapılan değişiklikler ile yeni büyükşehirlerin kurulmasıdır.³ Bu yasanın, yerel yönetim anlayışını, yine aynı yasa ile il sınırı büyükşehir belediyesi sınırı haline gelmiş olan 16'sı eski 30 büyükşehirde kökünden değiştireceği açıktı.⁴ Büyükşehirleri merkezi yönetim karşısında çok daha güçlü ve kenti ile ilgili çok daha büyük sorumluluklar ile donatan bu yasa, yerel yönetimlerin demokratik ruhunu güçlendirecek ve kalibrelerini yükseltecektir. Ancak bu yasa, beraberinde "önemli" bir sorunu da getirmektedir. Bu sorun, partilerin aldıkları oy oranlarının nasıl hesaplanacağı ile ilgilidir.

Yeni yasa öncesinde seçmenler kırdaki kentte, büyükşehir ya da ilde yaşıyor olmaları fark etmeksizin her bir il için ortak bir listeye yani il genel meclisi listesine oy kullanmaktaydılar. Burada iki konu öne çıkmaktaydı. Birincisi, ildeki tüm seçmenlerin müştereken oy kullandığı tek seçimdi. İkincisi ise ildeki tüm seçmenlerin aynı adaylar için oy kullandığı yine yegâne seçimdi. Dolayısıyla seçim sonuçlarını ülke çapında anlamlı kılan, bir kentin tüm seçmenlerinin kendi kentlerinde tek bir listeye verdikleri il genel meclisi oylarının hesaplanmasıydı. Oysa yeni yasa ile büyükşehirlerde il genel meclisi kaldırıldı. Yeni sistemde kır/kent ayrımı olmaksızın tüm seçmenlerin yaşadıkları ilçeler için ilçe belediye başkanı ve ilçe belediye meclisine oy kullanmaları mümkün hale geldi. Ayrıca yine kır ya da kent merkezi ayrımı olmadan ilde yaşayan tüm seçmenlerinin büyükşehir belediye başkanlığı için oy kullanmaları sağlandı.

Dolayısıyla büyükşehirlerde, kırdaki ya da kent merkezinde yaşaması fark etmeksizin seçmenlerin kent çapında oyladıkları tek figür olarak büyükşehir belediye başkan adayları kaldı. Böylece büyükşehir başkanlık pusulası, kentin tek ortak oy pusulası olarak seçmenlerin önüne geldi. Bu nedenle, partilerin büyükşehir belediye başkan adaylarının kendileri ve partileri için kazandık-

³ İlgili değişiklikler 6360 sayılı kanun olarak 6 Aralık 2012 günü Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁴ Bu yasadan sadece nüfusu 750 bini aşan kentlerde kurulan büyükşehirler değil, İstanbul ve Kocaeli gibi il mülki sınırı ile büyükşehir belediye sınırı ilgili yasa öncesinde de neredeyse aynı olan büyükşehirlerin dışındaki tüm mevcut büyükşehirler de derinden etkilendi. Dış ilçeler ve köylerin de artık büyükşehir belediye başkanlığı ve buna ek olarak köylerin mahalle hüviyeti kazanıp ilçe belediye başkanlıkları için oy kullanmalarının yanı sıra, kıyısının ve iç ilçelerinin ya da doğusunun ve batısının ve hatta merkezinin ve taşrasının birbirinden çok farklı olduğu sosyolojiye sahip kentlerde (Antalya, Mersin, Eskişehir, Adana, Hatay hatta İzmir) farklı bir seçim atmosferi yaşandı.

ları oyu, o kentteki desteklerinin göstergesi olarak almanın⁵ ve diğer illerdeki⁶ il genel meclisi oyları ile birlikte tahmin yapmanın daha uygun olduğunu söylemek mümkündür.

KAZANANLAR, KAZANANLAR, KAZANANLAR...

Çok partili siyasi hayata geçildiğinden beri Türk siyasi tarihinin dikkat çekici ayrıntılarından biri de bugüne kadar yapılan onlarca yerel ve genel seçimde kaybeden bir partinin olmamasıdır. Türk siyasi hayatına özgü bu latife bir yana bırakılırsa, maalesef Türkiye’de siyasi partilerin kaybetmek ve kaybetmenin siyasi sonuçları ile yüzleşmek konularında cesaretli olmadığı görülecektir. Bu anlamda 30 Mart 2014 yerel seçimlerini de böyle değerlendirmek mümkündür. Seçimin galibi, bazı cenahlarda yüksek sesle ifade edilmese bile AK Parti’dir. Ancak kaybedeni yoktur.

AK Parti 2009 yerel seçimleri ile karşılaştırıldığında oylarını belirgin şekilde arttırmıştır. Kazandığı 45,5’lik seçmen desteği 1980 sonrası yapılan yerel seçimler için bir rekorudur. 2009’da 45 olan il belediye başkanlığı sayısını 48’e çıkartmıştır. Ülkenin neredeyse tamamında yarışın içinde olarak ve kaybettiği yerlerde bile önemli oy potansiyeli ile seçimi tamamlamıştır. AK Parti Bitlis ve Mardin’i BDP ye; Burdur ve Hatay’ı CHP’ye; Kars’ı MHP’ye kaptırmıştır. Buna karşın Antalya, Ordu⁷ ve Artvin’i CHP’den; Uşak, Balıkesir, Kastamonu ve Gümüşhane’ yi MHP’den almıştır.⁸ Öte yandan AK Parti Ankara ve İstanbul’da karşısında büyük ve güçlü bir ittifak olmasına rağmen kaybetmemiştir.

CHP 2009 ile karşılaştırıldığında oylarını arttırmıştır. 2009 yerel seçimlerinde 23,1’lik bir desteğe sahip olan CHP bugün 26,8’lik bir noktaya ulaşmış-

⁵ Bu yöntem dışında illerde il genel meclisi oylarının büyükşehirlerde ilçe belediye meclis oylarının toplandığı bir hesaplama yöntemi de önerilmiştir. Ancak her ilçede belediye meclis üyelerinin değişmesi ve dolayısıyla farklı ilçelerde yaşayan seçmenlerin farklı listeler için oy kullanması, belediye meclislerinde verilen oylardan hareketle il ortalamasının hesaplanmasını imkânsız kılmaktadır. Büyükşehirlerde partilerin il ortalamasını en iyi yansıtan seçim türü büyükşehir belediye başkanlığıdır. Bizim tercih ettiğimiz hesaplama yöntemi mesela Ankara’da MHP’nin ilçe meclisinde aldığı oy ve büyükşehir belediye başkanlığında aldığı oylar arasındaki 10 puanlık fark nedeni ile eleştirilebilir. Ancak Ankara’da tüm seçmenlerin aynı adaylar için oy kullandığı büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri dururken 25 ayrı ilçenin birbirinden tamamen farklı belediye meclis üye listeleri için kullanılan oyları toplayarak Ankara genelinde partilerin oy oranlarını belirlemekten her halükarda daha doğru bir yöntemdir.

⁶ 30 büyükşehir dışında kalan 51 ilde oy verme pratiklerini değiştirecek bir düzenleme getirilmemiştir. Daha önce olduğu gibi belediye sınırları içinde yaşayan seçmen ilçe (ya da merkez ilçe) belediye başkanlığı ve il genel meclisi için oy kullanmaya devam etmektedir. İl mülkü sınırları içinde fakat belediye alanı dışında yani kırdaki yaşayan seçmen ise il genel meclisi için oy kullanmaya devam etmektedir.

⁷ Ordu eski belediye başkanı 2009’da DSP’den seçilmiştir.

⁸ Bunlara ek olarak AK Parti Sivas ve Şanlıurfa’da da kazanmıştır. 2009’da Sivas’ta BBP, Şanlıurfa’da ise bağımsız aday ipi göğüslemiştir.

tır. Ancak bu oy artışında özellikle bazı büyükşehirlerde, büyükşehir belediye başkanlığı yarışında CHP lehine eriyen MHP oylarının varlığı dikkat çekici bir noktadır. CHP Hatay, Burdur'u AK Parti'den alırken, Ordu, Antalya ve Artvin'i AK Parti'ye ve Mersin'i ise MHP'ye kaybetmiştir. 2009'da DSP'den seçilen Eskişehir ve Ordu ile birlikte 15 olan il belediyesi sayısı bugün 13'tür.⁹

MHP 2009'a nispetle küçük de olsa bir oy kaybı yaşamıştır. 2009'da 16,1 olan oy oranı bugün 15,2'dir. MHP Mersin'i kazanma başarısını göstermiş ancak Balıkesir, Uşak, Kastamonu ve Gümüşhane illerini AK Parti'ye kaybetmiş, buna karşın Kars'ı aynı partiden kazanmıştır. 2009'da 10 olan il belediye başkanlığı sayısı bugün 8'dir. Öte yandan İstanbul ve Ankara'da büyükşehir belediye başkanlığı yarışında aldığı son derece düşük oy oranları¹⁰ dikkat çekicidir.

BDP ise 2009'a nispetle oyunu küçük de olsa arttırmış ve yüzde 6'nın üzerine çıkmıştır. BDP, üçü büyükşehir olmak üzere 10 kenti (Mardin dâhil olmak üzere) kazanabilmiştir. 2009'da 8 olan il belediye başkanlığı sayısını bugün 10'a yükseltirken Mardin ve Bitlis'i AK Parti'den almıştır. BDP bu performansı ile bir bölge partisi olma hüviyetini¹¹ devam ettirirken AK Parti ile birlikte kazandığı il sayısını arttıran iki partiden biridir.

YİNE, YENİDEN, ESKİ EZBERLER...

Seçim sonuçlarından yola çıkılarak yapılan analizlerden duymaya alışkın olduğumuz ezber çoktur. Kıyıların CHP tarafından kazanılması, özellikle Akdeniz ve Ege'de insanların hayat tarzlarına sahip çıktıkları iddiası, AK Parti'nin bir orta Anadolu partisi olduğu gibi. Oysa kazanılan başkanlık sayıları üzerinden değil, bölgeler ve hatta il ve ilçeler düzeyinde kazanılan oy oranlarına bakıldığında başka türlü analizler yapmanın mümkün olduğu, ilgili ezberlerin ardına takılmanın lüzumsuzluğu görülebilir.

30 Mart 2014 yerel seçimlerinin bir kez daha gösterdiği en açık sonuç, Türkiye'nin lider ve yaygın partisinin (diğer ifadesi ile kitle partisinin), bölgeleri aşarak ülkenin tamamında politika ve kampanya üretebilme/yürütebilme gücüne sahip tek örgütünün AK Parti olduğudur. Büyükşehirler açısından baktığımızda AK Parti'nin sadece üç kentte yüzde 30'un altında kaldığı görülecektir; Aydın, Muğla ve Mersin.¹² Diğer 27 büyükşehirde ise AK Parti yüzde

⁹ CHP'nin küçük bir farkla kazandığı Yalova'da seçimler YSK tarafından alınan karar ile 1 Haziran 2014'te yeniden yapılacaktır.

¹⁰ İstanbul'da MHP yüzde 4'lük oy oranı ile HDP'nin gerisinde kalmıştır.

¹¹ Bölge partisi olmanın sadece BDP'ye özgü olmadığı belirtilmelidir. Bazı açılardan 2009 yerel seçimleri CHP'nin performansını bu şekilde değerlendirmeye müsait veriler ortaya koymaktadır.

¹² AK Parti'nin bu üç kentteki oy oranı sırasıyla 29,1, 29,1 ve 27,9'dur.

30'un üzerinde bir seçmen desteğine sahiptir. AK Parti hiçbir büyükşehirde CHP'nin Türkiye ortalamasının altına düşmemektedir.

AK Parti, kaybettiği büyükşehirler olan Hatay'ı 40, Adana'yı 32, İzmir'i 36, Manisa'yı 37, Diyarbakır'ı 35, Mardin'i 37, Van'ı 42, Eskişehir'i 39 ve Tekirdağ'ı 37 puanlık seçmen destekleri ile kaybetmiştir. Bu anlamda sadece büyükşehir belediye başkanlığını hangi partinin kazandığı üzerinden yapılacak hayat tarzına sahip çıkma izahları boşa çıkmaktadır. Sadece İzmir özelinde AK Parti'nin 1 milyona yakın oy almış olması, CHP'nin kalesi olarak nitelendirilebilecek bir yerde bile ne ölçüde güçlü olduğunu göstermektedir.

İller bazında bakıldığında ise 51 ilin il genel meclisi sonuçlarına göre AK Parti'nin hiçbir yerde yüzde 10'un altında kalmadığı görülmektedir. Dahası, AK Parti sadece Şırnak (yüzde 19) ve Tunceli (yüzde 14) illerinde il genel meclisi oyları açısından yüzde 20'in altına düşmektedir. Rize gibi kentlerde aldığı yüksek destek bir yana bırakılsa bile kuzeyden güneye ve doğudan batıya ülkenin tamamında varlık gösterebilen tek siyasi yapı AK Parti'dir. Buna ek olarak AK Parti, merkez belediye başkanlığını kaybettiği Çanakkale, Burdur, Isparta, Zonguldak, Giresun, Sinop ve Bitlis'te birinci partidir (Tablo 3).¹³ AK Parti'nin bu başarısı, diğer bütün partilerin renkli Türkiye haritaları üzerinde bölge partileri olarak görülmesine neden olmaktadır.

¹³ Benzer şekilde CHP il merkezi BDP tarafından kazanılan Tunceli'de, BDP ise merkezi AK Parti tarafından kazanılan Muş'ta il genel meclisi oylarının birinci partisidir.

Tablo 2: Dört Partinin 30 Büyükşehirde Aldıkları Oylar

PARTİLERE GÖRE BÜYÜKŞEHİRLERİN OY DAĞILIMI					
SIRA	BÜYÜKŞEHİR	AK PARTİ	CHP	MHP	BDP/HDP
1	Adana	32,0	25,0	33,6	7,3
2	Ankara	44,8	43,8	7,8	0,9
3	Antalya	36,4	34,8	24,3	2,2
4	Aydın	29,2	43,8	21,6	3,1
5	Balıkesir	39,8	25,2	31,8	0,7
6	Bursa	49,6	28,7	15,3	1,7
7	Denizli	45,3	38,8	11,9	1,2
8	Diyarbakır	35,3	1,2	0,6	55,0
9	Erzurum	59,1	1,6	29,4	5,6
10	Eskişehir	39,1	45,3	11,2	0,7
11	Gaziantep	54,7	21,5	11,9	6,2
12	Hatay	40,5	41,2	15,3	1,4
13	Mersin	28,0	28,5	31,9	9,7
14	İstanbul	48,0	40,1	4,0	4,9
15	İzmir	36,0	49,5	7,9	3,4
16	Kayseri	59,1	8,9	26,9	0,3
17	Kocaeli	50,7	26,2	14,1	2,4
18	Konya	64,5	5,7	18,4	2,0
19	Malatya	61,8	17,9	7,7	1,6
20	Manisa	36,7	18,3	40,2	2,4
21	Kahramanmaraş	59,1	6,0	30,5	1,3
22	Mardin	37,5	0,9	0,9	52,0
23	Muğla	28,7	49,4	18,1	1,6
24	Ordu	54,5	34,3	8,2	0,2
25	Sakarya	58,1	9,3	26,9	0,8
26	Samsun	54,9	15,9	25,3	0,2
27	Tekirdağ	37,2	45,8	12,7	1,7
28	Trabzon	59,6	25,0	11,3	-
29	Şanlıurfa	62,1	0,8	2,3	30,4
30	Van	42,0	0,7	0,7	52,9

CHP ise kaybettiği 24 büyükşehrin sadece 4'ünde yüzde 30'un üzerine çıkabilmektedir.¹⁴ Bazı kentlerde ise neredeyse silinmektedir; Şanlıurfa, Mardin, Diyarbakır ve Erzurum'da CHP'nin sahip olduğu seçmen desteği sırasıyla binde 8, binde 9, yüzde 1,2 ve yüzde 1,6'dır. CHP Kahramanmaraş, Sakarya, Kayseri ve Konya'da ise yüzde 10'un altında kalmaktadır. 30 büyükşehir dışında kalan illere bakıldığında da CHP için özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde önemsenmesi gereken bazı sonuçlar olduğu görülecektir. Bazı illerde alınan sonuçlar bir kenara bırakılırsa CHP, bölge genelinde neredeyse yoktur. Bu performansı ile CHP, bir zümrenin ya da sosyolojik anlamda birbirine çok benzeyen bir grubun partisi olma yolunda görünmektedir. CHP'nin özellikle Ege kıyılarındaki performansı BDP'nin Güneydoğu Anadolu bölgesindeki performansına benzemektedir. Bu anlamda sadece BDP'nin değil, CHP'nin de bir Türkiye partisi olma yolunda ilerleyebilmesi Türk demokrasisi için önemli bir adım olacaktır.

Öte yandan, CHP'nin Ankara ve Hatay'da gösterdiği adaylar ile Ankara'da büyükşehir belediye başkanlığı oyunu 10 puan arttırmasının ve Hatay'da bir bakana karşı seçim kazanmasının dikkat çekici performanslar olduğu açıktır. CHP'nin bu tür karar ve girişimleri parti içinde çıkış arayan bir grup olduğuna işaret eder ya da aklın da göstergesidir. Hâlâ Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bir karşılığı olmasa da CHP, bu iki ilde hapsediği sosyolojik sınıfın sınırlarını zorlayan adımlar atmış ve bunun karşılığını da almış görünmektedir. Ancak sağ kökenli adaylar ile kazanabiliyor olması da ayrı bir handikap olarak CHP'nin önünde durmaktadır. Yel pazenin solunda olan bir partinin sağcı adaylar ile kazanabilmesi, aynı zamanda parti ideolojisi ve yerleşik kadroları için bir tehdit de içermektedir.

MHP ve BDP/HDP'nin bazı kentlerde, BDP'nin özellikle Güneydoğu Anadolu bölgesinde, dikkat çekici başarılar imza attığı görülmektedir. Ancak her iki partinin de Türk siyaseti içinde başat bir aktör konumuna yakın zaman içinde erişemeyecekleri görünmektedir. Kürt hareketi HDP adayları ile Batı'da istediği sonuçları alamazken, MHP de özellikle İstanbul ve Ankara'daki büyükşehir belediye başkanlığı performansı ile hayal kırıklığı yaratmıştır.

Siyasi analizlere soyunanların bir başka ezber noktası ise yine hayat tarzına yaptıkları vurgu ile kazanılan il ve büyükşehir belediyeleri üzerinden kıyı/çağdaş/CHP ve taşra/iç/geri/AK Parti dikotomisidir. Bahsi geçen kıyı kentlerinde AK Parti'nin kaybederken bile ne ölçüde büyük bir desteğe sahip olduğunu ifade etmiştik. Öte yandan Antalya ve Balıkesir Büyükşehir Belediye Başkanlıklarının kazanılması yanı sıra AK Parti, sahil şehirlerinde birçok ilçe kazanarak, bu analizcilerin çok sevdiği "sahil fetişizmi"ni aşmıştır.

¹⁴ Bu iller İstanbul, Ankara, Denizli ve Antalya'dır.

Bunun da ötesinde kaybettiği bazı illerde ise Muğla'da Köyceğiz; İzmir'de Menderes ve Selçuk; Hatay'da Erzin, Payas, İskenderun; Çanakkale'de Ayvacık, Ezine ve Edirne'de Enez AK Parti'nin kazandığı kıyı ilçeleri olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca AK Parti Muğla'da bir olan ilçe belediye başkanlığı sayısını 3'e yine İzmir'de bir olan ilçe belediye başkanlığı sayısını 6'ya yükseltmiştir.

Tablo 3: 30 Büyükşehir Başkanlığına ve 51 İl Genel Meclisine Göre Türkiye Dağılımı

30 MART SONUÇLARI BİZE NE SÖYLÜYOR?

Her seçimde olduğu gibi 30 Mart yerel seçimlerinden sonra da yukarıda bahsedilen sahil/hayat tarzı analizlerinin çokça tekrar edildiği görülecektir. Öte yandan milli iradeye ya da barış sürecine sahip çıkan seçmen profili de bir diğer tarafça çokça başvurulan bir analiz biçimi haline gelmektedir. Oysa seçim sonuçları belki de en çok, iktidar partisinin birçok badireye rağmen kendi sosyolojik tabanı ile kurduğu ilişkinin hâlâ sahici bir ilişki olduğunu göstermektedir.¹⁵ CHP içinde bazı gelişmeler görünse de, bu sosyolojik tabana yaklaşabilen ve AK Parti kadar sahici bir ilişki kurabilen bir siyasi yapının yokluğu, seçmeni iktidar partisi etrafında toplanmaya itmektedir. Bu nedenle sadece sandık sonuçları üzerinden barışa, milli iradeye sahip çıktığı iddialarının aslında bir sahil/hayat tarzı analizlerinde olduğu gibi bir tür "wishfull thinking" olduğu açıktır. Diğerinden farkı ise içinde daha yüksek bir iyi niyet barındırmasıdır.

¹⁵ AK Parti ve tabanı arasında kurulan bu sahici ilişkinin büyük oranda Recep Tayyip Erdoğan'ın şahsı üzerinden sağlandığı ifade edilmelidir.

Ayrıca barış süreci ile ilgili yapılan bütün araştırmalarda, sürece verilen desteğin AK Parti ve BDP/HDP oylarının çok üzerinde olduğu bilinmektedir.

Ancak 30 Mart seçim sonuçlarının AK Parti ve seçmeni açısından çok açık bir sonucu olduğu görülmektedir. AK Parti seçmeni büyük oranda 17 Aralık operasyonu ile başlayan şantaj ve tehdit ile siyaseti dizayn etme çabalarına prim vermemiş ve partisini desteklemeye devam etmiştir. Bu anlamda hiçbir siyasi partinin genellikle seçim “kaybetmediği” siyasi iklimimizde, çok açık bir mağlup ortaya çıkmış ve Gülen Hareketi, aynı sosyolojik tabana hitap ettiği AK Parti ile girdiği yarışı şüphesiz bir biçimde kaybetmiştir. Gülen Hareketi, aldığı bu yeni pozisyon ile MHP'nin geçmişte merkez/çevre dikotomisi içinde yüklendiği, çevrenin istek ve beklentilerini merkezin arzu ve istekleri doğrultusunda dizayn etme görevini üstlenmiş ve kendisine yeni yol arkadaşları edinmiştir.¹⁶ Ancak sağ/muhafazakâr¹⁷ seçmenin gösterdiği reaksiyon, üniversite hocası/gazeteci/aydın olması bir tür “twitter trollüğüne” soyunan birçok ismi şaşırtmıştır.

30 Mart yerel seçimlerinin ne söylediği ile ilgili olarak sosyolojik tahlilden daha somut ve şaşırtıcı olan neticelere geçtiğimizde ise birkaç noktaya temas etmek gerekecektir; 30 büyükşehir belediye başkanının seçildiği bu seçimde 18 büyükşehir belediye başkanlığı AK Parti tarafından kazanılmıştır. Bu 30 büyükşehirde yaklaşık 60 milyon insan yaşamaktadır ve bu sayı toplam Türkiye nüfusunun neredeyse yüzde 80'ine denk düşmektedir. AK Parti kazandığı büyükşehirler ile 41 milyonluk bir nüfusun kentsel ihtiyaç ve taleplerine hizmet edeceken, bu rakam CHP için 9 milyon, MHP için 5 milyon ve BDP için yaklaşık 3,5 milyondur.

Tablo 4: 30 Büyükşehirin Partilere Göre Dağılımı ve Nüfusları

PARTİLERE GÖRE BÜYÜKŞEHİR ve NÜFUS DAĞILIMI			
PARTİ	BÜYÜKŞEHİR (#)	NÜFUS (#)	NÜFUS (%)
AK PARTİ	18	41202055	69,8
CHP	6	9125961	15,5
MHP	3	5214497	8,8
BDP*	3	3457288	5,9
TOPLAM	30	58999801	100,0

* Mardin'de belediye başkanı seçilen Ahmet Türk BDP içinde değerlendirilmiştir.

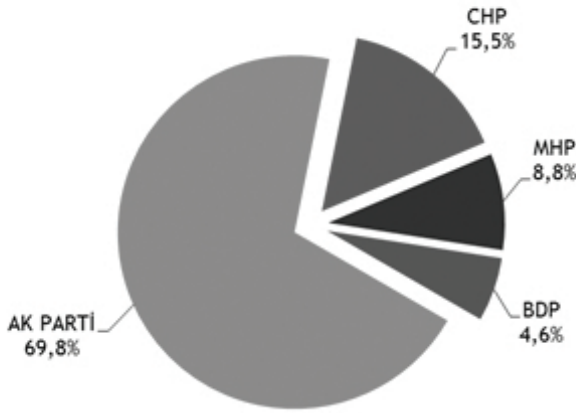
¹⁶ Öte yandan Gülen Hareketi'nin bütün argümanlarına şüphesiz sahip çıkan muhalefet, gerçek anlamda muhalefetsizliğimizin başka bir örneğidir. 30 Martı görmeden Erdoğan'ın siyasetten çekilebileceğini ifade eden Umut Oran bu konuya açık bir misal olarak görülebilir. <http://siyaset.milliyet.com.tr/chp-li-oran-erdogan-30-mart-a/siyaset/detay/1855807/default.htm>

¹⁷ Ve diğerlerinden daha özgürlükçü

Bu oranlara göre, AK Parti büyükşehirlerde yaşayanların yüzde 70'inin kentsel hizmet ve beklentilerinin yöneticisi konumundadır. Bu oran, CHP için yüzde 15,5; MHP için yüzde 8,8 ve BDP için yüzde 4,6'dır. AK Parti sadece kazandığı büyükşehirlerde bile Türkiye nüfusunu yarısından fazlası ile yerel yönetim konusunda temas edecektir. Bu anlamda Türkiye'yi yerel hizmet ve icraatlar konusunda 2023 hedeflerine taşıyacak olan büyük oranda yine AK Parti olmuştur.

Tablo 5: Partilerin Büyükşehirlerde Yönetecekleri Nüfusların Oranı

BÜYÜKŞEHİR NÜFUSUNA GÖRE PARTİ DAĞILIMI

30 Mart seçimin bir diğer dikkat çekici sonucu ise, bazı illerde tulum diye tabir edilen sonuçlara imza atılmış olmasıdır. AK Parti, Kocaeli, Adapazarı ve Ordu'da büyükşehir ve ilçe belediye başkanlıklarının tümünü kazanmıştır. Ayrıca Tokat, Düzce ve Kilis illerinin tercihi de (merkez ve ilçelerin tamamı dâhil olmak üzere) AK Parti olmuştur. Benzer bir başarıyı CHP Tekirdağ büyükşehir ve tüm ilçeleri kazanarak, BDP de Hakkâri merkez ve tüm ilçeleri kazanarak göstermiştir.

Kazanılan belediye başkanlıklarına ilçe bazlı olarak bakıldığında AK Parti'nin tüm Orta Anadolu'da, Doğu Anadolu'nun bir kısmında, Karadeniz bölgesinin tamamında, İç Ege'de, Doğu ve Güney Marmara'da ve Antalya'da son derece başarılı bir performans gösterdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca AK Parti, Hatay, Gaziantep ve Şanlıurfa hattında dikkat çekici bir başarı kazanmıştır. CHP ise özellikle Muğla, Aydın, İzmir'in önemli bir kısmında ve Trakya'da çok başarılıdır. MHP ise ilçeler bazında özellikle Adana, Osmaniye ve Mersin ve bir ölçüde de Manisa'da belirgin bir üstünlük kurmuştur. BDP ise Irak ve İran sınırının tamamında ve Batman-Diyarbakır hattında büyük bir başarıya imza atmıştır. Bölge'de BDP dışında varlık gösterebilen tek parti AK Parti'dir.

Ayrıca AK Parti Kocaeli, Adapazarı, Düzce, Balıkesir ve Bursa'da¹⁸ son derece başarılı bir performans ortaya koyup ve İstanbul'da büyükşehir ve ilçelerin büyük kısmını kazanarak Türkiye gayri safi milli hasılasının neredeyse 3'te birini üreten bir havzayı da kontrol eder hale gelmiştir.¹⁹

SONUÇ YERİNE

30 Mart yerel seçimleri, seçim öncesinde olmadık beklentiler içine girmiş birçok kesimi şaşkırtıcı nitelikte bir siyasi denge ortaya çıkarmıştır. Aslında, daha doğru bir ifade ile bu, yerel seçimin bir tür genel seçim havası yakalamış olması nedeni ile 2011 genel seçimlerinde oluşan siyasi dengelerin korunduğu bir sonuçtur. Oluşan dengelere şaşkıranların, genelde manipülatif eylemlerin odağı olan kimseler, pek çok araştırma şirketinin üzerinde ittifak ettiği tahminleri görmezden gelenler olduğu ifade edilmelidir. Dolayısıyla bu seçim boş beklentileri bir kez daha açığa düşüren bir seçim olarak tarihi kayıtlara geçmiştir. Son 12 yılda mutad olduğu üzere bu seçimi de bir kez daha AK Parti kazanmıştır.

Seçim sonrasında Gülen Hareketi'nin kendisini içinde bulduğu durum ise hayal kırıklığıdır. Tüm yayın organları, yazarları ve düşünürleri ile öncelikle AK Parti seçmenine hücum etmiş olsalar da AK Parti seçmeni kendilerine çok büyük oranda itibar etmemiştir. Bu hayal kırıklığının bir adım ötesi, halkı kendilerini anlamamak ile itham etmek ve siyasi analizleri "Hassolar, Memmolar oy verirse, bu olur" düzeyine indirmektedir. Seçim öncesinde muhalefet ile kurduğu yakın ilişki, bu düzeyin Gülen Hareketi için çok da uzak olmadığını göstermektedir. Ancak Gülen Hareketi adına hareket eden stratejik aklın bu seçimde yaşanan tüm olayları yaklaşan cumhurbaşkanlığı seçimine taşımaları olası bir durumdur. Öte yandan bu tutum, AK Parti adayını yüzde 50 üzerinde bir oy ve ilk turda kolayca kazanmaya itecek bir faktör olarak da işlev görebilir.

30 Mart yerel seçimlerinden geriye kalan bir başka konu ise Batı demokrasileri için rekor olarak nitelendirilebilecek olan katılım oranıdır. 52 milyon kayıtlı seçmenin 47 milyonu, yani neredeyse yüzde 90'ı sandık başına gitmiştir. Bu, Türk demokrasisi adına ve seçmenin hangi partiden olduğuna bakmaksızın sandığa duyduğu güveni göstermesi nedeni ile son derece önemlidir. Ancak kullanılan oyların neredeyse 1,7 milyonu geçersiz sayılmıştır. Bu oran yaklaşık yüzde 4'lük bir oya tekabül etmektedir. Bu oran son derece yüksektir.

¹⁸ AK Parti Bursa'da sadece Mudanya ve Nilüfer ilçelerini kaybetmiştir.

¹⁹ Büyük kamu yatırımlarının neredeyse tamamı bu bölgededir: İzmit Körfez Köprüsü, İstanbul – İzmir Otoyolu, Yavuz Sultan Selim Köprüsü, 3. Havalimanı, Kanal İstanbul, Ankara – Bursa, Bursa – İzmir, İzmir – İstanbul Hızlı Tren vs.

İptal edilen oyların 30 Mart 2014 seçimleri üzerinde direkt ve dolaylı olarak iki sonucu olduğu ifade edilmelidir. Bunlardan ilki, seçim yarışının kıran kırana geçtiği Ağrı, Yalova, Kastamonu, Zonguldak gibi illerde ve birçok ilçede iptal edilen oyların kazananı değiştirecek bir büyüklüğe sahip olmasıdır. Bu illere Ankara, Antalya ve Adana gibi büyük kentleri eklemek de mümkündür.

İptallerin yerel seçim üzerindeki dolaylı sonucu ise, iptal edilen oyların büyük bir oranda düşük eğitim seviyesi ve yüksek yaş grupları içinde olmasından kaynaklı olarak, bu grupların siyasi tercihlerinin ve kent ile ilgili beklentilerinin sandıklara nispeten daha düşük düzeyde yansımalarıdır.

Seçim güvenilirliğini arttırmak, sonuçlar üzerindeki şüpheleri en aza indirmek için ve toplumun tüm kesimlerinin kanaatlerinin en yüksek seviyede sandığa yansımalarını sağlamak adına oy verme sürecinin güvenlikten ödün vermeden basitleştirilmesi gerekir. Dünyada elektronik oy verme uygulamalarından, hem elektronik hem de sandığın bir arada kullanıldığı uygulamalara kadar farklı modeller olduğu bilinmektedir. Siyasi düşüncesi ne yönde olursa olsun, kendi dünya görüşü çerçevesinde sandığa sahip çıkan, sandığa güvenen ve sandığa giden seçmenin kanaatlerinin en yüksek şekilde seçim sonuçlarına yansımalarını sağlamak demokratik bir devlet için en öncelikli konulardan biri olmalıdır. Bu durum, son 12 yıldır kazanan ve kaybedenlerin değişmediği bir siyasi aritmetik içinde belki de 30 Mart seçimlerinin en açık sonuçlarından biri olarak karşımızda durmaktadır.

EK: 1

PARTİLERE GÖRE İL MERKEZLERİN OY DAĞILIMI					
SIRA	BÜYÜKŞEHİR	AK PARTİ	CHP	MHP	BDP/HDP
1	Adıyaman	56,5	21,8	12,8	5,3
2	Afyonkarahisar	49,4	5,3	42,5	-
3	Aksaray	56,9	6,5	34,3	-
4	Amasya	43,5	16,7	36,4	0,2
5	Ardahan	34,3	33,7	6,9	10,8
6	Artvin	46,3	36,9	14,1	-
7	Bartın	26,7	24,6	45,9	-
8	Batman	31,0	0,7	0,5	55,9
9	Bayburt	52,1	0,9	38,3	-
10	Bilecik	39,7	27,8	30,4	-
11	Bingöl	58,4	0,6	1,6	25,8
12	Bitlis	40,6	1,0	1,5	43,9
13	Bolu	49,6	37,7	9,9	0,4
14	Burdur	35,1	44,4	17,4	0,3
15	Çanakkale	35,9	54,4	7,3	1,1
16	Çankırı	54,3	1,3	41,7	-
17	Çorum	50,7	34,4	11,8	0,3
18	Düzce	54,5	4,0	37,7	0,5
19	Edirne	29,9	36,9	18,3	1,1
20	Elazığ	55,8	7,0	29,1	2,6
21	Erzincan	54,7	12,0	30,1	0,7
22	Giresun	39,1	46,3	11,9	0,2
23	Gümüşhane	57,5	3,6	36,3	-
24	Hakkâri	26,1	1,4	2,3	66,8
25	Iğdır	10,9	0,7	42,4	44,2

EK: 1 Devamı

PARTİLERE GÖRE İL MERKEZLERİN OY DAĞILIMI					
SIRA	BÜYÜKŞEHİR	AK PARTİ	CHP	MHP	BDP/HDP
26	Isparta	39,9	10,0	44,5	0,6
27	Karabük	42,8	2,6	51,8	-
28	Karaman	52,4	14,5	26,5	-
29	Kars	25,0	25,1	28,4	19,3
30	Kastamonu	45,7	7,2	45,3	-
31	Kırıkkale	44,3	2,7	30,0	-
32	Kırklareli	35,0	38,0	24,4	0,7
33	Kırşehir	42,2	23,4	31,0	1,8
34	Kilis	50,8	3,1	39,6	0,8
35	Kütahya	48,9	1,6	46,0	-
36	Muş	48,5	1,2	2,5	40,8
37	Nevşehir	52,5	1,9	42,7	0,3
38	Niğde	41,1	20,8	34,2	0,6
39	Osmaniye	37,4	9,9	47,3	2,6
40	Rize	67,9	4,9	4,2	-
41	Siirt	42,1	0,6	0,6	49,4
42	Sinop	37,4	54,3	6,3	-
43	Sivas	58,3	4,7	3,8	0,1
44	Şırnak	29,3	1,5	3,2	59,6
45	Tokat	56,2	1,4	38,2	-
46	Tunceli	9,3	30,8	1,4	42,4
47	Uşak	43,3	22,8	31,0	0,7
48	Yozgat	56,2	1,4	38,2	-
49	Zonguldak	38,6	39,9	17,7	0,4

KAYNAKÇA

<http://secim.ntv.com.tr/2014-yerel-secimleri/canli-sonuc> adresinden 15 Nisan 2014 tarihinde erişildi..

<http://t24.com.tr/haber/81-il-ve-923-ilcede-secimi-hangi-parti-kazandi/254929> adresinden 15 Nisan 2014 tarihinde erişildi.